

بررسی تاثیر رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک ها و موسسات مالی اعتباری پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

فاطمه یداللهی

کارشناسی ارشد مدیریت مالی، واحد آیت الله آملی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران.
ydallhyfatemh79@gmail.com

چکیده

تغییر در ساختار بازار یا تمرکز بازار بر نحوه رفتار و عملکرد شرکت ها تأثیر می گذارد. در یک بازار متمرکزتر، شرکت ها قدرت بیشتری در بازار دارند که به آنها اجازه می دهد بدون خروج اجباری از بازار ناکارآمد بمانند. همچنین مقررات محدودکننده فعالیت های بانکی و الزامات سرمایه سخت گیرانه هر دو با کارایی هزینه کمتر مرتبط هستند، اما نظارت های مؤثر و اشتراک گذاری اطلاعات بیشتر به کارایی کمک می کنند از این رو هدف این تحقیق بررسی تأثیر رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک ها و موسسات مالی اعتباری پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بین سال های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ با نمونه مشتمل بر ۱۶ بانک و موسسات مالی اعتباری و با استفاده از رگرسیون خطی چند متغیره به آزمون فرضیه ها پرداخته شد. در بررسی معنی دار بودن کل مدل با توجه به این که سطح معناداری آماره F از ۵ درصد کوچک تر است، لذا مدل معنی دار بوده و فرضیه آزمون F در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می شود. ضریب تعیین مدل نیز گویای آن است که ۰/۵۵ درصد متغیر کارایی بانک توسط متغیرهای توضیحی تبیین شد. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۴۳ درصد می باشد. که نتایج تحقیق نشان داد رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک ها و موسسات مالی اعتباری پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معنادار و معکوسی دارد.

واژگان کلیدی: رقابت و تنظیم بازار بانکی، کارایی هزینه، صنعت بانکداری.

مقدمه

در طی دو دهه اخیر صنعت بانکداری در سرتاسر دنیا دستخوش تغییرات ژرف و شدیدی شده است. جهانی سازی بازارها و نهادهای مالی همراه با حذف قوانین و مقررات دولتی، ابتکارات مالی، انقلاب اطلاعات و کاربرد پیشرفته ارتباطات و فناوری باعث ایجاد یک محیط بانکداری رقابتی و اصلاح فناوری بانک ها شده است. در نتیجه این پیشرفت ها و تحولات در حوزه بانکداری مدرن، بانک ها تلاش می کنند تا به منظور ماندن در عرصه رقابت، از نظر هزینه و سود کارا تر عمل کنند (مرادی و همکاران، ۱۳۹۶). افزون بر این، به منظور کمک به بانک ها در روبرویی با این چالش ها، مراجع مالی درک شورهای توسعه یافته و در حال توسعه، معیارهای گوناگونی را در جهت تجدید ساختار بخش های مالی و بهبود کارایی بانکداری به خدمت گرفته اند. مفهوم کارایی فراهم کننده اطلاعات با ارزشی است که مدیریت می تواند با آن، منابع کارایی را ردیابی کند. چنین تجزیه و تحلیلی به مدیریت کمک می کند تا احتمال بقا در بازارهای رقابتی را بهبود بخشد (غیوری مقدم و همکاران، ۱۳۹۶). دیدگاه کلی در ادبیات این است که رقابت بانکی با کاهش رانت انحصاری و ناکارآمدی هزینه ها، به نفع کاهش نرخ وام و سپس افزایش سرمایه گذاری، که در نهایت رشد اقتصادی کشور را افزایش می دهد، منافع رفاهی را فراهم

می‌کند (کلاسنس و لاون، ۲۰۰۵). مقامات اقتصادی با آگاهی از اهمیت رقابت بانکی، سعی در کاهش قدرت انحصاری در بازارهای بانکی با اعمال سیاست‌های تشویق کننده رقابت داشته‌اند. بسیاری از کشورها با ابتکاراتی از جمله آزادی گسترش شعب، آزادسازی بهره، اقداماتی را با هدف آزادسازی بازار بانکی اتخاذ کرده‌اند (ین، ۲۰۱۹). رابطه بین رقابت بانکی و کارایی در ادبیات هم به صورت نظری و هم تجربی مورد بررسی قرار گرفته است، اما شواهد تجربی یک رابطه مثبت یا منفی را به طور واضح نشان نمی‌دهند، بنابراین پیامدهای سیاست مخالفی را ارائه می‌دهند (ین و همکاران، ۲۰۲۰). اگر رقابت کارایی بانک را بهبود بخشد، مقررات بانکی که رقابت را تشویق می‌کند، مانند مقررات زدایی از دسترسی به بازار و قانون ضد انحصار توجیه‌پذیر است. اگر رقابت منجر به ناکارآمدی شود، مقررات بانکی باید مشروط شود تا هم تأثیر مثبت افزایش رقابت بر عملکرد بازارهای بانکی و هم هزینه‌های مرتبط مانند بازده عملیاتی پایین‌تر را در نظر بگیرد. بانک‌هایی با قدرت بازار بزرگ‌تر به دلیل فقدان رقابت در عین برخورداری از مزیت انحصار، دچار ناکارآمدی می‌شوند. رقابت ناکارآمدی هزینه را درمان می‌کند. شواهد ارتباط غیرخطی حاکی از کاهش اثر حاشیه‌ای رقابت است. تأثیر مخرب بر کارایی هزینه برای بانک‌های تعاونی و پس‌انداز محلی و کوچک‌تر نسبت به بانک‌های تجاری و در زمان بحران سیستمی کمتر برجسته است. علاوه بر این، مشاهده می‌شود که مقررات محدودکننده فعالیت‌های بانکی و الزامات سرمایه سخت‌گیرانه هر دو با کارایی هزینه کمتر مرتبط هستند، اما نظارت‌های مؤثر و اشتراک‌گذاری اطلاعات بیشتر به کارایی کمک می‌کنند (موریس، ۲۰۱۱).

یافته‌های این مطالعه مفاهیم سیاستی را ارائه می‌دهد. اولاً، نتیجه پایه رقابت منجر به ناکارآمدی می‌شود که علاوه بر مزایای پیش‌بینی شده از افزایش رقابت، هزینه‌های اضافی را نیز نباید نادیده گرفت. مشروط به جلوگیری از شوک منفی به بازار بانکی. ثانیاً، مقررات بانکی عمدتاً به دنبال تضمین امنیت بانک و ثبات مالی است، اما رابطه منفی بین سخت‌گیری مقررات بانکی و کارایی هزینه بانکی نشان‌دهنده هزینه‌های مقررات است (بارث و همکاران، ۲۰۱۳). بنابراین، رگولاتورهای بانکی باید بین حفظ ایمنی بانک و افزایش هزینه‌های ناشی از رعایت مقررات تعادل ایجاد کنند. ثالثاً، شواهد حاصل از این مطالعه اهمیت نظارت بانکی و به اشتراک‌گذاری اطلاعات آژانس‌های ثبت اعتبار را توجیه می‌کند زیرا هر دو می‌توانند کارایی را افزایش داده و تأثیر منفی رقابت بر کارایی را کاهش دهند. برای تحقق بهره‌وری درازمدت مورد انتظار از رقابت، یک محیط نهادی توسعه یافته ضروری است. فرضیه سنتی ساختار- رفتار- عملکرد (SCP) استدلال می‌کند که تغییر در ساختار بازار یا تمرکز بازار بر نحوه رفتار و عملکرد شرکت‌ها تأثیر می‌گذارد. در یک بازار متمرکزتر، شرکت‌ها قدرت بیشتری در بازار دارند که به آنها اجازه می‌دهد بدون خروج اجباری از بازار ناکارآمد بمانند. بنابراین، فرضیه سنتی ساختار- رفتار- عملکرد نشان می‌دهد که تمرکز بازار با کارایی پایین‌تر همراه است. از آنجایی که تمرکز بازار یک معیار معکوس رقابت در ادبیات است، فرضیه سنتی ساختار- رفتار- عملکرد را می‌توان مجدداً در قالب رقابت بیشتر به کارایی بالاتر منتهی کرد. فرضیه دیگری، فرضیه زندگی آرام نیز همین رابطه بین رقابت و کارایی را نشان می‌دهد. این فرض می‌کند که در یک محیط رقابتی کمتر، شرکت‌ها قدرت بازار بیشتری دارند و مجبور نیستند برای به حداکثر رساندن کارایی هزینه تلاش کنند تا بتوانند سودآور بمانند (دانگ و هوینهب، ۲۰۲۲).

در نتیجه، با مدیریت سست، شرکت‌هایی با قدرت بازار بزرگ‌تر تمایل به کارایی کمتری دارند. بنابراین، فرضیه زندگی آرام همچنین پیش‌بینی می‌کند که شرکت‌هایی با قدرت بازار بزرگ‌تر با کارایی پایین‌تر مرتبط هستند. از آنجایی که قدرت بازار رابطه معکوس با رقابت دارد، فرضیه زندگی آرام همچنین نشان می‌دهد که رقابت بیشتر با کارایی بیشتر مرتبط است. اگرچه هر دو فرضیه سنتی ساختار- رفتار- عملکرد و زندگی آرام برای بازارهای بانکی خاص نیستند، اما می‌توان آنها را در صنعت بانکداری اعمال کرد و پیش‌بینی کرد که رقابت بانکی منجر به کارایی بالاتر می‌شود. ساختار رقابتی ناقص صنعت بانکداری در ادبیات بانکی مورد تأکید قرار گرفته است (کاربو و همکاران، ۲۰۰۹). این ساختار بازار ممکن است ناشی از

عدم تقارن اطلاعاتی در رابطه وام دهی باشد. برای به حداقل رساندن عدم تقارن اطلاعاتی، بانک‌ها و رگولاتورهای بانکی تشویق می‌شوند تا مکانیسم‌های خاصی را برای نظارت بر مشتریان خود پیاده‌سازی کنند و ممکن است صرفه‌جویی در مقیاس در این فرآیند وجود داشته باشد. به عنوان مثال، بانک‌ها با حفظ روابط بلندمدت با مشتریان خود، می‌توانند اطلاعات مشتریان را با هزینه کمتر به دست آورند. رقابت شدید بانکی، حفظ روابط تجاری بلندمدت را برای بانک‌ها دشوارتر می‌کند و در نتیجه باعث کاهش صرفه‌جویی در مقیاس و در نتیجه افزایش هزینه‌های عملیات می‌شود. با توجه به این مطالب، هدف این پژوهش بررسی این موضوع است که آیا رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک‌ها و موسسات مالی اعتباری پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تاثیر معناداری دارد؟

مبانی نظری

رقابت و تنظیم بازار بانکی

رقابت یعنی گروهی برای دستیابی به امکانات اقتصادی با یکدیگر مبارزه کنند و هد کدوم در پیشی گرفتن بر دیگران بکوشند. روشن است که زیر بنای رقابت به این معنا، اصالت دادن به تعقیب منافع شخصی به وسیله هر فرد است که شعار اصلی اقتصاددانان کلاسیک و نئوکلاسیک بود (برزگر و همکاران، ۱۳۹۳). مطالعات نظریات صاحب نظران و پژوهشگران مختلف نشان می‌دهد که از رقابت پذیری تعریف و تعبیر واحدی وجود ندارد. اما به طور کلی می‌توان رقابت پذیری را قابلیت‌ها و توانمندی‌هایی دانست که یک کسب و کار، صنعت منطقه، کشور دارا هستند که می‌توانند آن‌ها را حفظ کنند تا در عرصه رقابت بین المللی نرخ بازگشت بالایی را در فاکتورهای تولید ایجاد کرده و نیروی انسانی خود در وضعیت نسبتاً بالایی قرار دهند. به عبارت دیگر، رقابت پذیری توانایی افزایش سهم بازار، سوددهی، رشد ارزش افزوده و ماندن در صحنه رقابت عادلانه و بین المللی برای یک دوره طولانی است (خدامرادی و جمالی، ۱۳۹۰). به عقیده دیو و چن (۲۰۱۰) رقابت به صورت اثرات مثبت تلاش‌های انجام شده برای بهبود کارایی اقتصادی به واسطه قابلیت این اثرات به ترغیب شرکت‌ها و افراد برای بهبود بهره‌وری و تلاش‌های شغلی مشاهده می‌شود (قائمی و صابر، ۱۳۹۵).

کارایی هزینه بانک‌ها

مفهوم کارایی فراهم کننده اطلاعات با ارزشی است که مدیریت می‌تواند با آن منابع کارایی را ردیابی کند. چنین تجزیه و تحلیلی به مدیریت کمک می‌کند تا احتمال بقا در بازارهای رقابتی را بهبود بخشد. کارایی هزینه به عنوان نسبت هزینه یک شرکت کاملاً کارا با مقدار خروجی یکسان و مقدار هزینه‌های ورودی به هزینه‌های واقعی داده شده یک شرکت تعریف می‌شود. شرکت‌ها هنگامی که به تکنولوژی کارا دست یابند (کارایی فنی) و یک ترکیب مینیمم از هزینه‌های ورودی داشته باشند (کارایی تخصیصی) به کارایی هزینه دست یافته‌اند بنابراین مهمترین امتیاز کارایی هزینه این است که منعکس کننده کارایی فنی و تخصیصی نیز می‌باشند (کامینیز و همکاران، ۱۹۹۸؛ آیسیک و حسن، ۲۰۰۲).

پیشینه تحقیقات

ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهش خود به بررسی نقش تنظیم گری نظام حقوقی - بانکی ایران در تامین حقوق شهروندی پرداختند. حقوق شهروندی از مهمترین مولفه‌های دنیای مدرن است که دولت‌ها موظف به رعایت آن در عرصه‌های مختلف جامعه به ویژه حوزه اقتصادی و مالی می‌باشند. دولت‌ها برای حفظ حقوق اقتصادی شهروندان نیازمند مقررات گذاری و تنظیم در بازار مالی - سرمایه هستند. هدف این مقاله بررسی تنظیم گری نظام حقوقی - بانکی ایران در تامین حقوق شهروندی بود که به روش تحلیلی - استنباطی انجام شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که تنظیم گری استفاده

مکانیسم های نظم دهنده و اصلاح کننده یک سیستم برای جامعه بهتر و برای عدالت بیشتر است. در ایران بانک مرکزی ایران با صلاحیتها و توانمندی های قانونی که به آن داده شد، به عنوان مرجع تنظیم گر بازار مالی و نیز نظارت کننده تنظیم گران جزئی و با تاکید و الگو قرار دادن قوانین و مصوبه ها در خصوص حقوق شهروندی، افراد جامعه را تحت پوشش قرار داده و با مقرراتگذاری های مناسب و متناسب با زمان و ریسک پذیری کمتر، در اجرای حقوق شهروندان گام بر می دارد، اما در این مسیر عوامل مختلف انسانی و شرایط سیاسی امکان انحراف از مسیر بانک مرکزی در تنظیم گری بازار مالی - اقتصادی را نیز دارند. نتایج نشان می دهد که برای حفظ و گسترش حقوق اقتصادی شهروندان سیستم نظارتی قوی در نظام بانکی و حتی روی بانک مرکزی به عنوان تنظیم گر اقتصادی لازم می باشد.

دلیری و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی را با عنوان بررسی رابطه بین رقابت در بازار محصول و کیفیت اقلام تعهدی در ۱۱۲ شرکت در طی سال های ۱۳۹۷-۱۳۹۳ با استفاده از روش داده های ترکیبی به بررسی رابطه بین رقابت در بازار محصول و کیفیت اقلام تعهدی پرداختند. نتایج تحقیق آن ها نشان داد که بین رقابت در بازار محصول و کیفیت اقلام تعهدی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جاویدی و همکاران (۱۳۹۸) در بررسی رابطه بین کیفیت اطلاعات حسابداری و رقابت در بازار محصول با تاکید بر نقش ریسک بازار سهام در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بین سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ و با نمونه مشتمل بر ۱۲۰ شرکت با رگرسیون چند متغیره ارائه و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که نتایج یافته های پژوهش نشان داد بین کیفیت اطلاعات حسابداری و رقابت در بازار محصول رابطه معناداری دارد از این رو فراهم آوردن زیرساخت های لازم جهت ایجاد فضایی رقابتی در بازار محصولات از سوی نهادهای تعیین کننده سیاست های اقتصادی که باعث افزایش رقابت در بازار محصول می گردد و از این رو این افزایش باعث کیفیت بالای اطلاعات می گردد اما یافته های دیگر نشان داد که ریسک بازار رابطه بین کیفیت اطلاعات حسابداری و رقابت در بازار محصول را تعدیل نمی کند.

مرادی و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی به بررسی تاثیر قدرت بازاری نظام بانکی در اثرگذاری سیاست پولی از طریق کانال وام دهی بانک در ایران بین سال های ۱۳۹۳-۱۳۸۰ و با استفاده از ۳۳ بانک به تحقیق پرداختند به این نتیجه رسیدند که کاهش قدرت بازاری موجب تقویت انتقال سیاست پولی از طریق مجرای وام دهی می شود. همچنین یافته ها حاکی از آن است، افزایش در بدهی بانک ها به بانک مرکزی به عنوان شاخص سیاست پولی اثر مثبت و معنی دار اما ضعیف بر کانال وام دهی نظام بانکی دارد. افزون بر این اثربخشی متفاوت انتقال سیاست پولی در بین بانک های با ویژگی های مختلف از نظر اندازه و سرمایه و نقدینگی مورد تایید قرار گرفت.

غیوری مقدم و همکاران (۱۳۹۶) در تعیین کارایی هزینه و سود بانک ها با استفاده از تکنیک تحلیل پوششی داده ها و بررسی عوامل تعیین کننده آن ۱۰ بانک در دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۲ مورد محاسبه قرار گرفت نتایج به دست آمده از اجرای مرحله دوم پژوهش حاکی از آن است که متغیرهای نسبت کفایت سرمایه و سودآوری بر کارایی هزینه تأثیر معناداری ندارند ولی متغیرهای نسبت هزینه به سود و اندازه در سطح خطای ۵ به ترتیب دارای تأثیر معکوس و مستقیم معناداری بر کارایی هزینه هستند. این نتایج به این معنی است بانک هایی که تمایل بیشتری برای کنترل هزینه ها دارند کارایی هزینه بالاتری داشته و بانک های بزرگتر نیز از صرفه جویی ناشی از مقیاس بیشتری برخوردارند. همچنین از نتایج دیگر پژوهش این بود که به استثنای متغیر سودآوری هیچکدام از دیگر متغیرهای مورد بررسی یعنی، نسبت کفایت سرمایه، نسبت هزینه به سود و اندازه تأثیر معنی داری بر کارایی سود ندارند.

دانگ و هویزه (۲۰۲۲) در تحقیقی تامین مالی بانک، قدرت بازار، و کانال ایجاد نقدینگی بانک در سیاست پولی را بررسی کردند. نتایج تحقیق نشان میدهد که بانک ها ممکن است پس از اینکه بانک مرکزی سیاست های پولی خود را از طریق کاهش نرخ های بهره سیاستی یا تزریق پول به بازار کاهش دهد، ایجاد نقدینگی را با شدت بیشتری گسترش دهند. تجزیه

و تحلیل بیشتر نشان می دهد که همه بانک ها به طور یکسان تحت تأثیر تغییرات سیاست پولی نیستند. اول، قدرت بیشتر بازار، انتقال سیاست پولی را از طریق کانال ایجاد نقدینگی بانکی تضعیف می کند. دوم، بانکهایی که اتکای کمتری به سپرده های مشتریان دارند یا الگوی تأمین مالی متنوع تری دارند، ممکن است در حین ایجاد نقدینگی، حساسیت کمتری نسبت به شوک های سیاست پولی داشته باشند. این یافته ها در سراسر معیارهای ایجاد نقدینگی جایگزین (شامل و به استثنای اقلام خارج از ترازنامه) و شاخص های مختلف سیاست پولی (بر اساس ابزارهای مبتنی بر بهره و کمی) وجود دارد. این (۲۰۲۱) در تحقیقی به بررسی تأثیر رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک ها پرداخت. این مطالعه با بررسی نقش محیط های نظارتی و نهادی بانک ها برای پیوند کارایی رقابت با مطالعه عملکرد بانک ها در مقطعی از ۱۴۸ کشور در دوره ۱۹۹۵-۲۰۱۵، انجام داد به این نتیجه دست یافت که رقابت بانکی تأثیر منفی بر کارایی هزینه دارد. لی و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیق خود با عنوان رقابت بازار محصول چگونه بر تصاحب شرکت ها در یک اقتصاد نوظهور تأثیر می گذارد؟ نشان دادند که شرکت هایی که در بازارهای محصول رقابتی بیشتر در بازارهای رقابتی رقابت می کنند، پس از کنترل سایر ویژگی های شرکت و صنعت، در مقایسه با بازارهای رقابتی کمتر، تغییر در کنترل را تجربه می کنند. بعلاوه، اثر مثبت تغییر در کنترل بر ثروت سهامداران در بازارهای محصولات رقابتی بیشتر دیده می شود، اما در بازارهای رقابتی کمتر از بین می رود. نتایج نشان می دهد که رقابت بازار محصول باعث بهبود کارایی بازار برای کنترل شرکتی در یک اقتصاد نوظهور با بازارهای سرمایه کمتر توسعه یافته و حمایت سرمایه گذاران ضعیف می شود که از فرضیه مکمل بین رقابت بازار محصول و تصاحب شرکت حمایت می کند.

روش تحقیق

تحقیق مورد نظر بر اساس هدف که به دنبال پاسخگویی و ارائه راهکارها در جهت تصمیم گیری می باشد کاربردی می باشد. از نوع توصیفی همبستگی می باشد که تحقیق مورد بررسی از نوع تحلیل رگرسیون می باشد. در این تحقیق برای جمع آوری اطلاعات مورد نیاز در صورت عدم دسترسی به برخی اطلاعات از بانک های اطلاعاتی موجود مانند ره آورد نوین یا تدبیر پرداز اطلاعات جمع آوری خواهد گردید یا با مراجعه به سایت کدال داده های مربوط به هر یک از متغیرها گردآوری خواهد شد. پس از جمع آوری داده ها اطلاعات به صورت خام وارد نرم افزار اکسل شده و پس تحلیل اولیه داده ها برای ورود به نرم افزار ۱۰ EViews آماده شده و آزمون های آماری مورد نیاز جهت تخمین مدل در نرم افزار ذکر شده پیاده سازی خواهد شد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری شامل بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد و نمونه آماری شامل بانک هایی است که مجموعه شرایط زیر را داشته باشد:

- بانک هایی که قبل از سال ۱۳۹۵ در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده و تا پایان سال ۱۳۹۹ نیز در لیست بورس باشند.
- بانک هایی که سال مالی آنها منتهی به پایان اسفند ماه باشد.
- بانک هایی که در طی دوره مورد بررسی (۱۳۹۵-۱۳۹۹) تغییر سال مالی نداشته باشند.
- بانک هایی که داده های آنها برای انجام این پژوهش مورد نیاز است، در دسترس باشد.

جدول (۱): مراحل و نحوه انتخاب داده شرکت‌های نمونه

۲۵	تعداد کل بانک و موسسات مالی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در پایان سال ۱۳۹۹
	معیارها:
(۹)	شرکت‌هایی که در قلمرو زمانی ۹۵-۱۳۹۹ در بورس معامله نشده فعال نبوده و وقفه معاملاتی داشته‌اند یا تغییر سال مالی داده یا سال مالی آن‌ها پایان اسفند نمی‌باشد.
۱۶	تعداد شرکت‌های نمونه
۸۰	تعداد مشاهدات (۱۶×۵)

فرضیه های تحقیق

فرضیه: رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

مدل آماری برای بررسی فرضیه تحقیق

$$DEA_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 LI_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 BM_{it} + \alpha_4 LEV_{it} + \alpha_5 CF_{it} + \varepsilon_{it}$$

متغیرهای تحقیق و نحوه اندازه گیری آنها

متغیر وابسته (کارایی هزینه بانک)

برای محاسبه کارایی هزینه بانک‌ها از روش تحلیل داده‌ها DEA استفاده می‌گردد، ابتدا از طریق تحقیقات و مطالعات صورت گرفته در زمینه ارزیابی عملکرد بانک‌ها در مقاطع مختلف و با جامعه آماری متفاوت معیارهای شناسایی می‌شوند و در نهایت با توجه به روش انتخابی جهت ارزیابی عملکرد که تکنیک تحلیل پوششی داده‌های دو مرحله‌ای می‌باشد و با توجه به جامعه آماری موجود معیارهای زیر جهت ارزیابی انتخاب شدند (میرخلیلی، ۱۳۹۴).

- معیارهای ورودی
 - ۱- هزینه های عملیاتی.
 - ۲- هزینه های کارمزد.
- معیارهای خروجی که با توجه به مدل تحلیل پوششی داده‌های دو مرحله‌ای به دو بخش خروجی مرحله اول و خروجی مرحله دوم تقسیم شدند به شرح زیر می‌باشند:
 - معیارهای خروجی مرحله اول:
 - ۱- نرخ سپرده‌ها.
 - ۲- نرخ دستمزد.
 - معیارهای خروجی مرحله دوم:
 - ۱- سود ناخالص فعالیت بانکی.
 - ۲- سود انباشته در پایان سال.

متغیر مستقل (رقابت و تنظیم بازار بانکی)

برای اندازه گیری رقابت و تنظیم بازار بانکی مطابق با پژوهش یین (۲۰۲۱) از شاخص لرنر استفاده می‌گردد: شاخص لرنر برابر است باقیمت محصولات شرکت منهای هزینه‌های نهایی تولید. این شاخص به صورت مستقیم نشان‌دهنده ویژگی قدرت بازار، یعنی توانایی شرکت برای منظور کردن قیمتی بیشتر از هزینه نهایی است (نمازی و ابراهیمی، ۱۳۹۱). شاخص لرنر برابر است باقیمت محصولات شرکت منهای هزینه‌های نهایی تولید. این شاخص به صورت مستقیم نشان‌دهنده ویژگی قدرت بازار، یعنی توانایی شرکت برای منظور کردن قیمتی بیشتر از هزینه نهایی است (نمازی و ابراهیمی، ۱۳۹۱). چالش پیش روی استفاده از شاخص لرنر در پژوهش‌های تجربی این است که هزینه‌های نهایی قابل مشاهده نیستند. بنابراین، معمولاً پژوهشگران شاخص لرنر را به وسیله حاشیه قیمت- هزینه تخمین می‌زنند (بوث و ژو، ۲۰۰۹). به پیروی از گاسپر و ماسا (۲۰۰۶)، کال و لون (۲۰۱۱) و بوث و ژو (۲۰۰۹)، شاخص لرنر برحسب سود عملیاتی تقسیم بر فروش تعریف می‌شود. این شاخص با استفاده از معادله زیر به صورت تقریبی نیز برآورد می‌شود (شارما، ۲۰۱۰:۲۸۷):

$$LI = (\text{Sale} - \text{Cogs} - \text{SG} \& \text{A}) / \text{Sale}$$

در معادله بالا L_1 نشان‌دهنده شاخص لرنر، sale نشان‌دهنده درآمد/فروش، cogs نشان‌دهنده بهای تمام‌شده کالای فروش رفته و sg & a نشان‌دهنده هزینه‌های عمومی، اداری و فروش است.

متغیرهای کنترلی

Size_{it}: لگاریتم طبیعی ارزش بازار شرکت در پایان سال مالی به عنوان معیار اندازه شرکت

BM_{it}: نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار شرکت

Leverage_{it}: اهرم مالی شرکت i در سال t که از تقسیم بدهی بر ارزش دفتری دارایی‌ها محاسبه می‌گردد.

CF_{it}: از نسبت جریان نقد عملیاتی بر کل دارایی‌ها به دست می‌آید.

یافته‌های تحقیق

توصیف آماری متغیرها

جدول (۲): شاخص‌های توصیفی متغیرها

متغیر	میانگین	میان	بیشترین	کمترین	انحراف معیار
کارایی بانک	۰.۰۴	۰.۰۳	۰.۲۴	-۰.۰۴	۰.۰۳
تنظیم و رقابت بانکی	۰.۶۵	۰.۵۵	۱.۴۵	۰.۰۹	۰.۳۸
ارزش دفتری به بازار	۰.۰۶	۰.۲۲	۱.۶۲	-۴.۲۹	۱.۳۱
نسبت جریان نقد عملیاتی	۴۰.۰	۵۰.۰	۰.۲۴	-۰.۲۳	۰.۰۶
اهرم مالی	۰.۹۹	۰.۹۶	۱.۳۰	۰.۸۹	۰.۱۱
اندازه بانک	۷.۷۱	۷.۷۹	۹.۱۰	۶.۰۰	۰.۷۹

با توجه به جدول مشاهده می‌شود که میان و میانگین متغیرها فاصله زیادی باهم ندارند و هر چه قدر به هم نزدیک باشد توزیع آن‌ها به توزیع نرمال نزدیک‌تر است. میانگین متغیرهای کارایی بانک، تنظیم و رقابت بانکی، ارزش دفتری به بازار، نسبت جریان نقد عملیاتی، اهرم مالی و اندازه بانک برابر است با (۰.۰۴، ۰.۶۵، ۰.۰۶، ۰.۰۴، ۰.۰۹۹، ۷.۷۱). با مقایسه انحراف معیار متغیرهای موردبررسی به این نتیجه می‌رسیم که متغیر کارایی بانک با مقدار (۰/۰۳) نسبت به سایر متغیرها دارای

کمترین پراکندگی است و متغیر ارزش دفتری به بازار با مقدار (۱/۳۱) دارای بیشترین پراکندگی است و این بدان معناست که این متغیر نوسان‌های شدیدتری دارد است.

آزمون‌های ریشه واحد در داده‌های تابلویی

برای بررسی مانایی از آزمون ریشه‌ی واحد^۱ استفاده شده است.

جدول (۳): خلاصه نتایج آزمون ریشه‌ی ایم، پسران و شین

نام متغیر	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
کارایی بانک	-۱۹۳/۰۴	۰/۰۰۰۰	مانا
تنظیم و رقابت بانکی	-۱۳/۹۱	۰/۰۰۰۰	مانا
ارزش دفتری به بازار	-۱۲/۵۷	۰/۰۰۰۰	مانا
نسبت جریان نقد عملیاتی	-۱۶/۰۶	۰/۰۰۰۰	مانا
اهرم مالی	-۸۸۶/۶۸	۰/۰۰۰۰	مانا
اندازه بانک	-۷/۵۹	۰/۰۰۰۰	مانا

با توجه به نتایج می‌توان گفت از آنجایی که احتمال‌های محاسبه شده در آزمون ایم، پسران و شین کوچکتر از ۰/۰۵ است در نتیجه فرضیه صفر که مبنی بر وجود ریشه واحد برای متغیرها پذیرفته نمی‌شود و تمامی متغیرها مانا هستند.

آزمون ناهمسانی واریانس

برای آزمون ناهمسانی واریانس از آزمون بروش پاگان گادفری استفاده شده است.

جدول (۴): آزمون همسانی واریانس

آزمون وایت	مقدار آماره	سطح معنی‌داری	نتیجه
مدل اصلی	۰/۹۵	۰/۰۰۰۰	همسانی واریانس

برای تخمین الگوهای اقتصادی، روش‌های متفاوتی وجود دارد. با لحاظ کردن فروض کلاسیک، روش حداقل مربعات معمولی (OLS) بر اساس قضیه گاوس-مارکف بهترین تخمین زنده خطی بدون تورش است؛ اما در صورت وجود ناهمسانی واریانس دیگر روش حداقل مربعات معمولی (OLS) روش مناسبی برای تخمین نیست که از این رو با وزن دادن (Cross-section weights) به رفع آن پرداخته و مدل مناسب برای تخمین آزمون فرضیه‌ها روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته (GLS) می‌باشد.

انتخاب الگوی مناسب برای مدل رگرسیون

برای مشخص کردن نوع مدل در مقاطع و دوره‌های زمانی مختلف داده‌های ترکیبی از آزمون F مقید (چاو) استفاده شده است؛ که خروجی آزمون در جدول زیر نشان داده شده است.

جدول (۵): نتایج آزمون چاو (F مقید) در بررسی مدل فرضیات تحقیق

مدل	آماره F	p-value	نتیجه آزمون چاو	نوع آزمون
مدل اصلی	۸/۲۷	۰/۰۰۰۰	H_0 رد می‌شود	داده‌های ترکیبی Panel date

نتایج خروجی آزمون F نشان می‌دهد فرضیه صفر مدل رد شده چون سطح معناداری کمتر از ۵ درصد به دست آمده و از میان طرح پنل یا رگرسیون تجمع شده (تلفیقی) و پنل انتخاب می‌شود. همچنین برای انتخاب اثرات ثابت و اثرات تصادفی

¹ Unit Root Test

مدل از آزمون هاسمن استفاده شد. در صورتی سطح معناداری آزمون هاسمن بیشتر از ۵ درصد باشد مدل اثرات تصادفی و در صورتی که سطح معناداری آزمون هاسمن کمتر از ۵ درصد باشد مدل اثرات ثابت انتخاب می‌شود. خروجی آزمون هاسمن به شرح زیر می‌باشد.

جدول (۶): نتایج آزمون هاسمن در بررسی مدل فرضیات تحقیق

آزمون هاسمن	آماره	p-value	نتیجه آزمون هاسمن	نوع آزمون
مدل اصلی	۷/۴۵	۰/۰۰۰۰	H ₀ رد می‌شود	اثرات ثابت

بررسی آزمون فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی: رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

مدل: معادله رگرسیون مورد تخمین در این تحقیق به صورت زیر می‌باشد:

$$DEA_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 LI_{it} + \alpha_2 Size_{it} + \alpha_3 BM_{it} + \alpha_4 LEV_{it} + \alpha_5 CF_{it} + \varepsilon_{it}$$

جدول (۷): نتایج تخمین فرضیه اصلی تحقیق

متغیرها	ضرایب	انحراف استاندارد ضرایب	آماره t	سطح معناداری	عامل تورم واریانس
رقابت و تنظیم بازار بانکی	-۱.۲۱۲۵۳۷	۰.۶۱۲۱۸۶	-۱.۹۸۰۶۷۰	۰.۰۴۸۲	۱.۴۰۷۹۳۹
ارزش دفتری به بازار	۰.۹۳۷۳۴۹	۰.۰۴۹۵۰۵	۱۸.۹۳۴۵۴	۰.۰۰۰۰	۴.۱۹۶۷۷۹
نسبت جریان نقد عملیاتی	-۰.۰۹۶۷۳۳	۰.۰۷۲۴۳۴	-۱.۳۳۵۴۷۶	۰.۱۸۶۸	۱.۱۳۷۴۴۴
اهرم مالی	۰.۱۱۴۸۵۵	۰.۰۹۰۲۸۲	۱.۲۷۲۱۷۴	۰.۲۰۸۳	۴.۶۶۴۶۴۴
اندازه بانک	۰.۰۲۱۷۹۹	۰.۰۰۸۴۱۷	۲.۵۹۰۰۰۰	۰.۰۰۹۹	۱.۰۴۷۵۸۰
عرض از میدا	-۰.۱۱۹۳۵۳	۰.۱۳۲۴۱۱	-۰.۹۰۱۳۸۹	۰.۳۷۱۰	-
سایر آماره‌های اطلاعاتی					
ضریب تعیین	۰/۵۵				
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۴۳				
آماره F	۷/۶۰				
سطح معناداری F	۰/۰۰				
دوربین واتسون	۱/۹۷				

در بررسی معنی‌دار بودن کل مدل با توجه به این که سطح معناداری آماره F از ۵ درصد کوچک‌تر است (۰/۰۰) لذا مدل معنی‌دار بوده و فرضیه H₁ آزمون F در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می‌شود. ضریب تعیین مدل نیز گویای آن است که ۰/۵۵ درصد متغیر کارایی بانک توسط متغیرهای توضیحی تبیین می‌گردد. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۴۳ درصد به دست آمده است. علاوه بر این به منظور بررسی همبستگی جملات خطا باید به میزان آماره دوربین واتسون توجه نمود چون مقدار آن ۱/۹۷ بین بازه قابل قبول قرار دارد فرض همبستگی جملات خطا رد می‌شود. در این معادله برای بررسی عدم وجود هم خطی از معیار عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شد. وقتی که شاخص تورم واریانس کمتر از ۱۰ باشد، نشان دهنده عدم وجود هم خطی می‌باشد. با توجه به جدول فوق نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد که میزان تورم واریانس متغیرهای مدل پژوهش در حد مجاز خود قرار داشته و لذا از این بابت مشکلی وجود ندارد.

با توجه به نتایج آزمون فرضیه متغیر رقابت و تنظیم بازار بانکی با توجه به اینکه سطح معناداری آن کوچکتر از ۵ درصد هستند که نشان دهنده رابطه معنادار با کارایی بانکی است لذا فرضیه اصلی تحقیق در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید می‌شود. و از آنجایی که ضریب این متغیر منفی پس رابطه بین رقابت و تنظیم بازار بانکی با کارایی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به صورت معکوس است.

همچنین متغیرهای کنترلی ارزش دفتری به بازار و اندازه بانک با توجه به سطح معناداری کمتر از ۵ درصد در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معناداری با کارایی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارند اما نسبت جریان نقد عملیاتی و اهرم مالی با توجه به سطح معناداری بزرگتر از ۵ درصد رابطه معناداری با کارایی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ندارد.

نتایج تحقیق

برای بررسی تاثیر رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از داده های ۱۶ بانک بین سال های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ با استفاده از رگرسیون خطی چند متغیره با استفاده شد. که نتایج آزمون نشان داد رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معنادار و معکوسی دارد یعنی به عبارتی با افزایش رقابت و تنظیم بازار بانکی، کارایی هزینه بانک ها کاهش می‌یابد. رابطه بین رقابت بانکی و کارایی در ادبیات هم به صورت نظری و هم تجربی مورد بررسی قرار گرفته است، اما شواهد تجربی یک رابطه مثبت یا منفی را به طور واضح نشان نمی‌دهند، بنابراین پیامدهای سیاست مخالفی را ارائه می‌دهند (بن و همکاران، ۲۰۲۰). اگر رقابت کارایی بانک را بهبود بخشد، مقررات بانکی که رقابت را تشویق می‌کند، مانند مقررات زدایی از دسترسی به بازار و قانون ضد انحصار توجیه‌پذیر است. اگر رقابت منجر به ناکارآمدی شود، مقررات بانکی باید مشروط شود تا هم تأثیر مثبت افزایش رقابت بر عملکرد بازارهای بانکی و هم هزینه‌های مرتبط مانند بازده عملیاتی پایین‌تر را در نظر بگیرد. بانک‌هایی با قدرت بازار بزرگ‌تر به دلیل فقدان رقابت در عین برخورداری از مزیت انحصار، دچار ناکارآمدی می‌شوند. رقابت ناکارآمدی هزینه را درمان می‌کند. شواهد ارتباط غیرخطی حاکی از کاهش اثر حاشیه‌ای رقابت است. تأثیر مخرب بر کارایی هزینه برای بانک‌های تعاونی و پس‌انداز محلی و کوچک‌تر نسبت به بانک‌های تجاری و در زمان بحران سیستمی کمتر برجسته است. علاوه بر این، مشاهده می‌شود که مقررات محدودکننده فعالیت‌های بانکی و الزامات سرمایه سخت‌گیرانه هر دو با کارایی هزینه کمتر مرتبط هستند، اما نظارت‌های مؤثر و اشتراک‌گذاری اطلاعات بیشتر به کارایی کمک می‌کنند (موریس، ۲۰۱۱). یافته‌های این مطالعه مفاهیم سیاستی را ارائه می‌دهد. اولاً، نتیجه پایه رقابت منجر به ناکارآمدی می‌شود که علاوه بر مزایای پیش‌بینی شده از افزایش رقابت، هزینه‌های اضافی را نیز نباید نادیده گرفت. مشروط به جلوگیری از شوک منفی به بازار بانکی. ثانیاً، مقررات بانکی عمدتاً به دنبال تضمین امنیت بانک و ثبات مالی است، اما رابطه منفی بین سخت‌گیری مقررات بانکی و کارایی هزینه بانکی نشان‌دهنده هزینه‌های مقررات است (بارث و همکاران، ۲۰۱۳).

یافته های تحقیق

برای بررسی تاثیر رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از داده های ۱۶ بانک بین سال های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ با استفاده از رگرسیون خطی چند متغیره با استفاده شد. که نتایج آزمون نشان داد رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معنادار و معکوسی دارد که از این رو نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق یین (۲۰۲۱)، دانگ و هوینهب (۲۰۲۲) مطابقت دارد.

تفسیر و نتیجه گیری

با توجه به تاثیر معکوس و معنادار رقابت و تنظیم بازار بانکی بر کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد یافته‌های این مطالعه مفاهیم سیاستی را ارائه می‌دهد. اولاً، نتیجه پایه رقابت منجر به ناکارآمدی می‌شود که علاوه بر مزایای پیش‌بینی شده از افزایش رقابت، هزینه‌های اضافی را نیز نباید نادیده گرفت. مشروط به جلوگیری از شوک منفی به بازار بانکی. ثانیاً، مقررات بانکی عمدتاً به دنبال تضمین امنیت بانک و ثبات مالی است، اما رابطه منفی بین سخت‌گیری مقررات بانکی و کارایی هزینه بانکی نشان‌دهنده هزینه‌های مقررات است. بنابراین، رگولاتورهای بانکی باید بین حفظ ایمنی بانک و افزایش هزینه‌های ناشی از رعایت مقررات تعادل ایجاد کنند. ثالثاً، شواهد حاصل از این مطالعه اهمیت نظارت بانکی و به اشتراک گذاری اطلاعات آژانس‌های ثبت اعتبار را توجیه می‌کند زیرا هر دو می‌توانند کارایی را افزایش داده و تأثیر منفی رقابت بر کارایی را کاهش دهند. برای تحقق بهره‌وری درازمدت مورد انتظار از رقابت، یک محیط نهادی توسعه‌یافته ضروری است.

پیشنهادات

۱. بررسی تاثیر تخصص مالی هیئت مدیره بر رابطه بین رقابت و تنظیم بازار بانکی و کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.
۲. بررسی تاثیر کمیته حسابرسی بر رابطه بین رقابت و تنظیم بازار بانکی و کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.
۳. بررسی تاثیر حسابرس داخلی بر رابطه بین رقابت و تنظیم بازار بانکی و کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.
۴. بررسی تاثیر ویژگی مدیرعامل بر رابطه بین رقابت و تنظیم بازار بانکی و کارایی هزینه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.

محدودیت های تحقیق

- ۱- محدودیت که می‌توان در تحقیق حاضر به آن اشاره نمود عدم وجود تحقیق مشابه در داخل کشور و عدم مقایسه نتایج این تحقیق با یافته‌های تحقیق‌های داخلی می‌باشد.
- ۲- همچنین یکی از عمده‌ترین محدودیت‌های پژوهشاتی که بر پایه آمار استنباطی انجام می‌شوند؛ تعمیم نتایج حاصل از آن‌ها به کل جامعه آماری در شرایط زمانی و مکانی مختلف است. بنابراین در تعمیم نتایج این پژوهش و به کارگیری عملی این نتایج نیز باید جانب احتیاط را مد نظر قرارداد. در صورتی که قلمرو زمانی پژوهش، برای دوره طولانی‌تر در نظر گرفته می‌شد، ممکن بود نتایج، قابلیت تعمیم بیشتری داشته باشد. لیکن در صورتی که سال‌های بیشتری برای گزینش نمونه در نظر گرفته می‌شد، تعداد بانک‌های عضو جامعه و نمونه آماری کاهش می‌یافت که این امر، موجب کاهش روایی پژوهش می‌گردید و امکان بررسی رابطه مذکور را دچار محدودیت می‌ساخت.

منابع

- ✓ ابراهیمی، سید فتاح، حسینی صدرآبادی، ایرج، برزگر، عبدالرضا، (۱۴۰۱)، نقش تنظیم‌گری نظام حقوقی - بانکی ایران در تامین حقوق شهروندی، دوره ۵، شماره ۴، صص ۱-۱۶.

- ✓ برزگر، قدرت اله، طالب تبارآهنگر، میثم، اصابت طبری، عصمت، (۱۳۹۳)، بررسی ارتباط بین رقابت در بازار محصول و مدیریت سود (مورد مطالعه: شرکت‌های پذیرفته‌شده در سازمان بورس اوراق بهادار تهران)، دوره ۶، شماره ۴، صص ۷۳-۸۸.
- ✓ جاویدی دیزج، اکبر، شیخی گرجان، مینا، آقاجانی، وحدت، (۱۳۹۸)، بررسی رابطه بین کیفیت اطلاعات حسابداری و رقابت در بازار محصول با تأکید بر نقش ریسک بازار سهام در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، چشم انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۲، شماره ۱۳، صص ۱-۱۶.
- ✓ خدامرادی، سعید، جمالی، علی، (۱۳۹۰)، مدلی برای بررسی رقابت پذیری صنایع با استفاده از مدل پنج نیروی پورتر بر اساس منطق فازی، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۶۰، صص ۱۰۱-۱۳۴.
- ✓ دلیری دهنه، حسین، رحیمی، مصطفی، سرپرست، کریم، (۱۳۹۹)، بررسی میزان رعایت استاندارد های حسابداری در کیفیت ارائه خدمات مالی و حسابرسی، یازدهمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، بابل.
- ✓ غیوری مقدم، علی، علی پور، صفدر، نعمت الهی، زعمیه، اصغری، ایرج، (۱۳۹۶)، تعیین کارایی هزینه و سود بانک‌ها با استفاده از تکنیک تحلیل پوششی داده ها و بررسی عوامل تعیین کننده آن، پژوهش های تجربی حسابداری، دوره ۷، شماره ۲۵، صص ۸۳-۱۰۵.
- ✓ قائمی، محمدحسین، صابر، امیر، (۱۳۹۵)، تأثیر غیرخطی رقابت در بازار محصول بر کیفیت سود، دانش حسابداری، دوره ۷، شماره ۲۷، صص ۳۵-۶۲.
- ✓ مرادی، مهدی، خداداد کاشی، فرهاد، بیابانی، جهانگیر، غفاری، هادی، (۱۳۹۶)، تاثیر قدرت بازاری نظام بانکی در اثرگذاری سیاست پولی از طریق کانال وام دهی بانک در ایران، فصلنامه پژوهش های پولی- بانکی، دوره ۱۰، شماره ۳۳، صص ۴۲۹-۴۵۶.
- ✓ Barth, J.R., Lin, C., Ma, Y., Seade, J., Song, F.M., (2013)b. Do bank regulation, supervision and monitoring enhance or impede bank efficiency? *J. Bank. Financ.* 37 (8), 2879-2892.
- ✓ Dang, V.D., Huynh, J. (2022). Bank funding, market power, and the bank liquidity creation channel of monetary policy, *Research in International Business and Finance*, 59, 102376.
- ✓ Dang, V.D., Huynh, J. (2022). Bank funding, market power, and the bank liquidity creation channel of monetary policy, *Research in International Business and Finance*, 59, 102376.
- ✓ Du, J. & Chen, M. (2010). Market competition measurement and firm R&D responses to market competition pressure. *Chinese Economic Association (Europe/UK) Annual Conference*, July 12-13, (2010), University of Oxford, UK. www.ssrn.com.
- ✓ Lee, J. J., Poppo, L., & Zhou, K. Z. (2019). Do managerial ties in China always produce value? *Competition, uncertainty, and domestic vs. foreign firms. Strategic Management Journal*, 29(4), 383-400. <https://doi.org/10.1002/smj.665>.
- ✓ Morris, C.S., (2011). What should banks be allowed to do? *Econ. Rev. (Kansas City)* 96 (4), 55-